

DOI 10.31651/2524-2660-2020-4-105-109

ORCID 0000-0002-0650-1020

ДЕМ'ЯНИШИНА Софія Володимирівна,

курсантка 130 навчальної групи гуманітарного факультету,

Національна академія Національної гвардії України,

e-mail: sony.demeanishina@ukr.net

ORCID 0000-0001-9520-787X

МЕДВІДЬ Юлія Іванівна,

кандидатка педагогічних наук, старша наукова співробітниця науково-організаційного відділу,

Національна академія Національної гвардії України,

e-mail: medvidj84@ukr.net

УДК 159.9.07:378.091:355.237.092.4 (043.3)

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ
ЗАПАСУ ДО СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

За результатами проведеного дослідження визначені психологічні особливості формування готовності майбутніх офіцерів запасу до службово-бойової діяльності. Запропоновано корегування процесу підготовки з урахуванням виявлених психологічних особливостей формування зазначеної готовності. Визначено необхідність: здійснювати навчання здобувачів за програмою

підготовки офіцерів запасу за військово-обліковою спеціальністю – військовий психолог; науково-педагогічним працівникам кафедри підготовки офіцерів запасу переглянути наповнення програми таким чином, щоб розкрити особливості і важливість усіх функцій Національної гвардії України, зокрема щодо участі у здійсненні заходів, пов'язаних з припиненням

збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні, а також заходів щодо недопущення масового переходу державного кордону з території суміжних держав, участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного стану та участі у виконанні завдань територіальної оборони; застосування вправ та ігор на розвиток необхідних якостей та запобігання розвитку негативних якостей, які можна використовувати як під час занять за програмою підготовки офіцерів запасу так і в позааудиторній діяльності.

Ключові слова: психологічні особливості; готовність; майбутні офіцери запасу; службово-бойова діяльність.

Постановка проблеми. Вирішенню проблемам формування і розвитку людських ресурсів для їх використання у службово-бойовій діяльності присвячено багато досліджень [1–4], проте одним з важливих їх складових є процес підготовки офіцерів запасу для Національної гвардії України (НГУ) [5–8]. Службово-бойова діяльність військовослужбовців частин НГУ має психологічні особливості [9], відповідно й в процесі підготовки офіцерів запасу їх необхідно враховувати. Постійно відбуваються зміни у військових системах вищої освіти [10], одна з яких є формування та розвитку готовності офіцерів до управління їх підрозділами в умовах сумісного виконання завдань з підрозділами країн-партнерів України [11]. Ті чи інші зміни в службово-бойовій діяльності у підготовці кадрів до службово-бойовій діяльності здійснюють вплив на психологічні особливості цієї діяльності та на психологічні особливості формування готовності майбутніх офіцерів запасу до неї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження, присвячені психологічним особливостям підготовки фахівців, здійснювали та здійснюють Н.Г. Іванова [12], А.О. Анісімова [13], І.В. Цимбал [14], І.О. Блохіна [15], С.М. Панченко [16] та інші. Проте серед них не зустрічаються – присвячені психологічним особливостям формування готовності майбутніх офіцерів запасу до службово-бойової діяльності невизначені.

Мета дослідження полягає у визначенні психологічних особливостей формування готовності майбутніх офіцерів запасу до службово-бойової діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для досягнення мети дослідження нами був розроблений опитувальник громадянина України, який навчається за програмою підготовки офіцерів запасу з метою виявлення психологічних особливостей навчання та службово-бойової діяльності.

В опитуванні взяли участь 57 осіб.

Перше питання опитувальника «Визначте джерело інформації, на підставі якого Ви прийняли рішення навчатись за програмою підготовки офіцерів запасу». Основними відповідями із багатьох запропонованих були: «інтернет-ресурси»; «у вищому навчальному закладі, де Ви є здобувачем вищої освіти».

На друге питання «Який мотив вплинув на прийняття позитивного рішення щодо навчання за програмою підготовки офіцерів запасу?» респонденти відповідали: «стабільна зайнятість», «рівень грошового забезпечення», проте найбільша чисельність відповідей була «любов до Вітчизни» (61%).

Усі позитивні відповіді отримані на запитання «Чи був вибір навчатись за програмою підготовки офіцерів запасу свідомим?».

Також ми дізналися, що вибір навчання за програмою підготовки офіцерів запасу саме в нашому навчальному закладі був здійснений за рахунок кращої навчально-матеріальної бази, більшому приділені уваги практичним заняттям порівняно з іншими навчальними закладами, та більш привабливої ціна за освітні послуги.

Усі респонденти продемонстрували готовність до навчання за програмою на етапі вступу та задоволення від програми у процесі навчання. Проте третина опитаних звернули увагу на необхідність наповнення змісту програми більш цікавими темами.

Неочікуваною пропозицією щодо визначення необхідних напрямів розвитку підготовки за програмою офіцерів запасу була формування окремої навчальної групи, яка буде спеціалізуватися на психологічній роботі з полоненими військовими, терористами тощо.

Незважаючи на те, що здобувачі які підлягали опитуванню навчаються за військово-обліковими спеціальностями на запитання «Де Ви збираєтесь (бажаєте) проходити військову службу по завершенню навчання за програмою підготовки офіцерів запасу?» відповіли більше половини опитаних – «у Службі безпеки України», четверта частина – «навчаюся за програмою підготовки офіцерів запасу лише тому, що дана освітня послуга дає можливість бути більш мобільним на ринку праці», решта – у інших військових формуваннях.

На запитання «Проходячи військову службу у Національній гвардії України, які функції Ви збираєтесь (бажаєте) реалізовувати?» у відповідях перевагу надали:

більше половини опитаних:

– захист конституційного ладу України, цілісності її території від спроб зміни їх насильницьким шляхом;

– охорона громадського порядку, забезпечення захисту та охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян;

– забезпечення охорони органів державної влади, участь у здійсненні заходів державної охорони органів державної влади та посадових осіб;

– участь у спеціальних операціях із знешкодження озброєних злочинців, припиненні діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій на території України, а також у заходах, пов'язаних із припиненням терористичної діяльності;

менше чверті опитаних:

– охорона дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні;

– участь у відновленні правопорядку у разі виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, розблокуванні або припиненні протиправних дій у разі захоплення важливих державних об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

– участь у відновленні конституційного правопорядку у разі здійснення спроб захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу;

– участь у припиненні групових протиправних дій осіб, узятих під варту, засуджених, а також ліквідації наслідків таких дій в установах попереднього ув'язнення, виконання покарань.

Жоден не вибрав (-ла) такі відповіді:

– участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров'я громадян;

– охорона та оборона ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, важливих державних об'єктів;

– охорона та оборона спеціальних вантажів;

– охорона та оборона центральних баз матеріально-технічного забезпечення Міністерства внутрішніх справ України;

– участь у здійсненні заходів, пов'язаних з припиненням збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні, а також заходів щодо недопущення масового переходу державного кордону з території суміжних держав;

– участь у припиненні масових заворушень;

– участь у підтриманні або відновленні правопорядку в районах виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру, що створюють загрозу життю та здоров'ю населення;

– участь у ліквідації наслідків надзвичайних або кризових ситуацій на об'єктах, що нею охороняються;

– участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного стану;

– участь у виконанні завдань територіальної оборони.

Відповідями на запитання «Якщо Ви вважаєте, що готові до службово-бойової діяльності, то які Ваші якості цьому сприятимуть (відповідей може бути декілька)?» були:

– усі виділили таку якість як «зосередженість»;

– більше половини респондентів підкреслили такі якості як «дипломатичність», «чесність», «рішучість», «здогадливість».

– менше третини звернули на таку якість як «впевненість», «натхненність», «пристрасть до діяльності», «терплячість», «уважність до деталей», «автентичність», «натхненність», «вміння делегувати», «позитивність», «щедрість», «наполегливість», «вміння спілкуватись».

Відповідями на запитання «Якщо Ви вважаєте, що готові до службово-бойової діяльності, то які Ваші якості цьому не сприятимуть (відповідей може бути декілька)?» були «сентиментальність», «безвідповідальність».

Результати такого опитування дають можливість здійснити корегування процесу підготовки з урахуванням виявлення психологічних особливостей формування готовності майбутніх офіцерів запасу до службово-бойової діяльності.

1. Запит на формування окремої навчальної групи підготовки офіцерів запасу, яка буде спеціалізуватися на психологічній роботі з полоненими військовими, терористами тощо можливо реалізувати оскільки в ЗВО є фахівці, які зможуть забезпечити формування необхідних як психологічних так і комунікативних компетентностей. Офіцер запасу за напрямком підготовки військового психолога здатний виконувати військово-професійні завдання і може обіймати: первинні посади – заступника командира роти (батареї) з виховної роботи (морально-психологічного забезпечення) (ВОС 340002); наступні посади без додаткової підготовки у вищих військово-навчальних закладах: заступник командира батальйону (дивізіону) з морально-

психологічного забезпечення (ВОС 340001); офіцер-психолог батальйону (ВОС 340002); старший офіцер відділення виховної роботи (морально-психологічного забезпечення) (ВОС 340002); подальші посади з допідготовкою у вищих військово-навчальних закладах – заступник командира полку (бригади) з морально-психологічного забезпечення (ВОС 340001).

2. Науково-педагогічним працівникам кафедри підготовки офіцерів запасу необхідно переглянути наповнення програми таким чином, щоб розкрити особливості і важливість усіх функцій Національної гвардії України, зокрема щодо участі у здійсненні заходів, пов'язаних з припиненням збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні, а також заходів щодо недопущення масового переходу державного кордону з території суміжних держав, участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного стану та участі у виконанні завдань територіальної оборони.

3. На практиці зустрічається безліч вправ на розвиток необхідних якостей та запобігання розвитку негативних якостей, які можна використовувати як під час занять за програмою підготовки офіцерів запасу так і в позааудиторній діяльності. Наприклад розвиток такої якості як «зосередженість», яку виділили усі респонденти як важливу у службово-бойовій діяльності, забезпечують такі ігри та вправи як «кубик Рубіка», «Шахи», «Загадка Ейштейна», «Читати й рахувати одночасно», «Долоні на папері», «Слова навколо мене», «Вімельбухи» тощо.

Висновки. За результатами проведеного дослідження (опитування) визначено визначені психологічні особливості формування готовності майбутніх офіцерів запасу до службово-бойової діяльності. Запропоновано корегування процесу підготовки з урахуванням виявлених психологічних особливостей формування зазначеної готовності.

Подальші дослідження будуть направлені на визначення педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів запасу до службово-бойової діяльності з урахуванням психологічних особливостей та проведення педагогічного експерименту.

Список використаних джерел

1. Медвідь М.М. Методологія формування і розвитку людських ресурсів для використання у службово-бойовій діяльності: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.07. Харків: Національна академія Національної гвардії України, 2015. 577 с.
2. Medvid M., Zvieriev M. Initiatives on social protection of anti-terrorist operation participants and the experience Exchange on conducting military operations. *Perspectives*. 2018. No. 1. P. 42–50.
3. Медвідь М.М., Зверев М.В. Забезпечення військ (сил) людськими ресурсами шляхом створення та розвитку соціальної інституції військових інструкторів як елемента механізму державного управління. *Актуальні проблеми державного управління*. 2019. Вип. № 1 (55). С. 48–55.
4. Медвідь М.М., Івашенко П.О., Медвідь Ю.І., Зверев М.В. Методика порівняльного аналізу вивчення досвіду державного управління на прикладі соціального захисту військовослужбовців. *Честь і закон*, 2020. №2. С. 107–114.
5. Медвідь Ю.І. Удосконалення процесу підготовки офіцерів запасу в Україні як педагогічна проблема. *Наука і освіта*, 2017. № 2. С. 9–15.
6. Лодатко Є. Організаційно-педагогічні умови формування інформаційно-аналітичної компетентності та професійного самовизначення здобувачів освіти – майбутніх офіцерів запасу. *Молодь і ринок*, 2019. № 8(175). С. 16–22.
7. Медвідь Ю.І. Визначення сутності і структури готовності майбутніх офіцерів запасу до службово-бойової діяльності. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2018. Вип. 43. С. 209–226.
8. Медвідь Ю.І., Водчиць О.Г., Медвідь М.М. Результати дослідження стану готовності майбутніх офіцерів запасу до службово-бойової діяльності. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*, 2018. Вип. 1 (36). С. 184–192.
9. Приходько І.І., Медвідь М.М. Психологічні особливості службово-бойової діяльності військовослужбовців частин спеціальної охорони внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького*, 2008. Вип. 45, том 2. С. 194–196.
10. Медвідь М.М., Бабічев А.В., Дем'янишин В.М., Медвідь Ю.І., Бухун А.Г. Попереду змін у військових системах вищої освіти та професійної орієнтації. *Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки*, 2016. № 14. С. 76–87.
11. Медвідь М.М., Павлов Я.В., Медвідь Ю.І., Тробюк Н.Ю., Дем'янишин В.М., Александрова О.А. Шляхи формування та розвитку готовності офіцерів до управління їх підрозділами в умовах сумісного виконання завдань з підрозділами країн-партнерів України. *Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки*, 2018. № 14. С. 45–52.
12. Іванова Н.Г. Психологічні основи підготовки фахівців екстремальних професій. *Проблеми екстремальної та кризової психології*, 2010. Вип. 7. С. 148–157.
13. Ансімова А.О. Психологічні особливості сприяння самодетермінації професійного становлення майбутніх фахівців у ВНЗ. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*, 2016, Т. 9. Вип. 9. С. 21–29.
14. Цимбал І.В. Психологічні особливості навчання студентів технічних спеціальностей роботи з іншомовними науковими текстами. *Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Філософія. Психологія. Педагогіка*, 2011. № 1. С. 137–140.
15. Блохіна І.О. Психологічні особливості ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців з управління навчальними закладами. *Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Філософія. Психологія. Педагогіка*, 2012. № 1. С. 82–85.
16. Панченко С.М. Психологічні особливості дорослої людини як суб'єкта навчання. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, 2013. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadsps_2013_3_35

References

1. Medvid, M.M. (2015). Methodology of formation and development of human resources for use in service and combat activity: Thesis of Doctor Sciences Dissertation. Kharkiv: National Academy of the National Guard of Ukraine. 577 p.
2. Medvid, M., Zvieriev, M. (2018). Initiatives on social protection of anti-terrorist operation participants and the experience Exchange on conducting military operations. *Perspectives*, 1, 42–50.
3. Medvid, M.M., Zverev, M.V. (2019). Providing troops (forces) with human resources by creating and developing a social institution of military instructors as an element of the mechanism of public administration. *Actual problems of public administration*, 1(55), 48–55.
4. Medvid, M.M., Ivashchenko, P.O., Medvid, Yu.I., Zverev, M.V. (2020). Methods of comparative analysis of studying the experience of public administration on the example of social protection of servicemen. *Honor and law*, 2, 107–114.
5. Medvid, Yu.I. (2017). Improving the process of training reserve officers in Ukraine as a pedagogical problem. *Science and education*, 2, 9–15.
6. Lodatko, E. (2019). Organizational and pedagogical conditions for the formation of information and analytical competence and professional self-determination of students – future reserve officers. *Youth and the market*, 8(175), 16–22.
7. Medvid, Yu.I. (2018). Determination of the essence and structure of readiness of future reserve officers for service and combat activities. *Scientific notes of the department of pedagogy. Kharkiv: KhNU named after V.N. Karazin*, 43, 209–226.
8. Medvid, Yu.I., Vodchyt, O.G., Medvid, M.M. (2018). The results of the study of the state of readiness of future reserve officers for service and combat activities. *Bulletin of Kharkiv National Pedagogical University named after Oleksandr Dovzhenko*, 1(36), 184–192.
9. Prykhodko, I.I., Medvid, M.M. (2008). Psychological features of service and combat activity of servicemen of special protection units of the internal troops of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine *Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after B. Khmelnytsky*, 45(2), 194–196.
10. Medvid, M.M., Babichev, A.V., Demyanyshyn, V.M., Medvid, Yu.I., Bukhun, A.G. (2016). Ahead of changes in the military systems of higher education and vocational guidance. *Bulletin of Cherkasy University. Pedagogical sciences*, 14, 76–87.
11. Medvid, M.M., Pavlov, Ya.V., Medvid, Yu.I., Trobyuk, N.Yu., Demyanyshyn, V.M., Alexandrova, O.A. (2018). Ways of formation and development of readiness of officers to manage their divisions in the conditions of joint performance of tasks with subdivisions of partner countries of Ukraine. *Bulletin of Cherkassy University. Pedagogical sciences*, 14, 45–52.
12. Ivanova, N.G. (2010). Psychological bases of preparation of experts of extreme professions. *Problems of extreme and crisis psychology*, 7, 148–157.
13. Anisimova, A.A. (2016). Psychological features of promoting self-determination of professional development of future specialists in higher education. *Current problems of psychology*, 9(9), 21–29.
14. Tsymbal, I.V. (2011). Psychological features of teaching students of technical specialties to work with foreign scientific texts. *Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute". Philosophy. Psychology. Pedagogy*, 1, 137–140.
15. Blokhina, I.O. (2012). Psychological features of value orientations of future specialists in management of educational institutions. *Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute". Philosophy. Psychology. Pedagogy*, 1, 82–85.
16. Panchenko, S.M. (2013). Psychological features of an adult as a subject of study. *Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine*, 3. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_3_35.

DEMIANYSHYNA Sofia,

Cadet of the Academic Group 130 of the Faculty of Humanities,
National Academy of the National Guard of Ukraine,

MEDVID Yuliia,

Ph.D in Pedagogy, Senior Scientific Worker of the Scientific-and-Organizational Department,
National Academy of the National Guard of Ukraine,

PSYCHOLOGICAL SPECIFIC FEATURES OF FORMATION OF FUTURE RESERVE OFFICERS' READINESS FOR SERVICE-AND-COMBAT ACTIVITIES

Summary. Service and combat activities of servicemen of the National Guard of Ukraine have psychological features, respectively, and in the process of training reserve officers they must be taken into account. Changes in service and combat activities in the training of personnel for service and combat activities have an impact on the psychological features of this activity and on the psychological features of the formation of readiness of future reserve officers for it.

Method. Survey.

Results. According to the results of the study, the psychological features of the formation of the readiness of future reserve officers for service and combat activities are determined. It is proposed to adjust the training process taking into account the identified psychological features of the formation of this readiness.

Originality. The necessity has been determined: to carry out training of applicants according to the program of training of reserve officers in the military accounting specialty - military psychologist; scientific and pedagogical staff of the department of reserve officers training to review the content of the program in such a way as to

reveal the features and importance of all functions of the National Guard of Ukraine, including participation in measures to end armed conflict and other provocations at the state border prevention of mass crossing of the state border from the territory of neighboring states, participation in the implementation of measures of the legal regime of martial law and participation in the implementation of territorial defense tasks; application of exercises and games for the development of the necessary qualities and prevention of the development of negative qualities, which can be used both during the training program for reserve officers and in out-of-class activities.

Resume. Further research will be aimed at determining the pedagogical conditions for the formation of the readiness of future reserve officers for service and combat activities, taking into account the psychological characteristics and conducting a pedagogical experiment.

Keywords: psychological features; readiness; future reserve officers; service and combat activity.

Одержано редакцією 14.12.2020
Прийнято до публікації 21.12.2020